Oikeustapauskokoelma

UNIONIN TUOMIOISTUIMEN TUOMIO (ensimmäinen jaosto)

20 päivänä joulukuuta 2017*

Ennakkoratkaisupyyntö – Vapauteen, turvallisuuteen ja oikeuteen perustuva alue – Asetus (EU) N:o 1259/2010 – Tiiviimmän yhteistyön toteuttaminen avio- ja asumuseroon sovellettavan lain alalla – Uskonnollisen tuomioistuimen kolmannessa valtiossa myöntämän avioeron tunnustaminen – Kyseisen asetuksen soveltamisala

Asiassa C-372/16,

jossa on kyse SEUT 267 artiklaan perustuvasta ennakkoratkaisupyynnöstä, jonka Oberlandesgericht München (osavaltion ylioikeus, München, Saksa) on esittänyt 29.6.2016 tekemällään päätöksellä, joka on saapunut unionin tuomioistuimeen 6.7.2016, saadakseen ennakkoratkaisun asiassa

Soha Sahyouni

vastaan

Raja Mamisch,

UNIONIN TUOMIOISTUIN (ensimmäinen jaosto),

toimien kokoonpanossa: jaoston puheenjohtaja R. Silva de Lapuerta (esittelevä tuomari) sekä tuomarit C. G. Fernlund, J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev ja E. Regan,

julkisasiamies: H. Saugmandsgaard Øe,

kirjaaja: hallintovirkamies K. Malacek,

ottaen huomioon kirjallisessa käsittelyssä ja 31.5.2017 pidetyssä istunnossa esitetyn,

ottaen huomioon huomautukset, jotka sille ovat esittäneet

– Raja Mamisch, edustajanaan C. Wenz-Winghardt, Rechtsanwältin,

– Saksan hallitus, asiamiehinään T. Henze, M. Hellmann ja J. Mentgen,

– Belgian hallitus, asiamiehinään L. Van den Broeck ja C. Pochet,

– Ranskan hallitus, asiamiehinään D. Colas, D. Segoin ja E. Armoët,

– Unkarin hallitus, asiamiehinään M. Z. Fehér, G. Koós ja M. M. Tátrai,

– Portugalin hallitus, asiamiehinään L. Inez Fernandes, M. Figueiredo ja M. Carvalho,

* Oikeudenkäyntikieli: saksa.

– Euroopan komissio, asiamiehinään M. Wilderspin ja M. Heller,

kuultuaan julkisasiamiehen 14.9.2017 pidetyssä istunnossa esittämän ratkaisuehdotuksen,

on antanut seuraavan

tuomion

1 Ennakkoratkaisupyyntö koskee tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta avio- ja asumuseroon sovellettavan lain alalla 20.12.2010 annetun neuvoston asetuksen (EU) N:o 1259/2010 (EUVL 2010, L 343, s. 10) 1 ja 10 artiklan tulkintaa.

2 Tämä pyyntö on esitetty asiassa, jossa vastakkain ovat Soha Sahyouni ja Raja Mamisch ja jossa on kyse uskonnollisen instanssin kolmannessa valtiossa antaman avioeroa koskevan ratkaisun tunnustamisesta.

Asiaa koskevat oikeussäännöt

Unionin oikeus

Asetus N:o 1259/2010

3 Asetuksen N:o 1259/2010 johdanto-osan yhdeksännessä ja kymmenennessä perustelukappaleessa todetaan seuraavaa:

”(9) Tällä asetuksella olisi luotava osallistuvissa jäsenvaltioissa selkeä ja kattava oikeudellinen kehys avio- ja asumuseroon sovellettavan lain alalla, tarjottava kansalaisille oikeusvarmuuden, ennakoitavuuden ja joustavuuden kannalta asianmukaisia ratkaisuja ja estettävä sellaisen tilanteen syntyminen, jossa toinen puolisoista hakee avioeroa ennen toista varmistaakseen, että menettelyyn sovelletaan tiettyä lakia, jonka hän katsoo suojaavan paremmin omia etujaan.

(10) Tämän asetuksen aineellisen soveltamisalan ja säännösten olisi oltava johdonmukaisia [tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27.11.2003 annetun neuvoston] asetuksen (EY) N:o 2201/2003 [(EUVL 2003, L 338, p. 1)] kanssa. – –

– –”

4 Asetuksen N:o 1259/2010 1 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Tätä asetusta sovelletaan määrättäessä avio- ja asumuseroon sovellettavaa lakia.

2. Tätä asetusta ei sovelleta seuraaviin asioihin, vaikka ne tulisivat esille pelkästään esikysymyksenä avio- tai asumuseromenettelyjen yhteydessä:

– –”

5 Kyseisen asetuksen 4 artiklassa, jonka otsikko on ”Universaali soveltaminen”, säädetään seuraavaa:

”Tämän asetuksen mukaisesti määräytyvää lakia sovelletaan riippumatta siitä, onko se jonkin osallistuvan jäsenvaltion laki.”

6 Asetuksen N:o 1259/2010 5 artiklassa säädetään seuraavaa:

”_ _

2. Rajoittamatta sitä, mitä 3 kohdassa säädetään, sovellettavaa lakia koskeva sopimus voidaan tehdä ja sitä voidaan muuttaa milloin tahansa, mutta viimeistään silloin, kun asia pannaan vireille tuomioistuimessa.

3. Jos tuomioistuinvaltion laissa niin säädetään, puolisot voivat myös menettelyn aikana valita lain, jota tuomioistuimessa sovelletaan. Siinä tapauksessa tuomioistuin kirjaa lainvalinnan tuomioistuinvaltion lain mukaisesti.”

7 Saman asetuksen 8 artikla kuuluu seuraavasti:

”Jos valintaa ei ole 5 artiklan mukaisesti tehty, avio- ja asumuseroon sovelletaan sen valtion lakia,

a) jossa puolisoiden asuinpaikka on sillä hetkellä, kun asia pannaan vireille tuomioistuimessa tai, jos tämä ei ole mahdollista;

b) jossa puolisoiden viimeinen yhteinen asuinpaikka oli, edellyttäen, ettei tämä asuminen ole päättynyt yli vuosi ennen kun asia pannaan vireille tuomioistuimessa, jos toinen puolisoista asuu edelleen tuossa valtiossa, kun asia pannaan vireille tuomioistuimessa tai, jos tämä ei ole mahdollista;

c) jonka kansalaisia molemmat puolisot ovat, kun asia pannaan vireille tuomioistuimessa tai, jos tämä ei ole mahdollista;

d) jonka tuomioistuimessa asia pannaan vireille.”

8 Asetuksen N:o 1259/2010 10 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Jos 5 tai 8 artiklan nojalla sovellettavassa laissa ei ole säädetty avioerosta tai toiselle puolisoista ei siinä ole annettu hänen sukupuolensa vuoksi yhtäläistä mahdollisuutta saada avio- tai asumusero, sovelletaan tuomioistuinvaltion lakia.”

9 Saman asetuksen 12 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tämän asetuksen nojalla määräytyvän lain säännöstä voidaan olla soveltamatta ainoastaan, jos soveltaminen on selvästi vastoin tuomioistuinvaltion oikeusjärjestyksen perusteita.”

10 Asetuksen N:o 1259/2010 13 artiklan mukaan ”tämä asetus ei millään tavoin velvoita sellaisen osallistuvan jäsenvaltion tuomioistuimia tuomitsemaan avioeroa tämän asetuksen nojalla, jonka lainsäädännössä ei ole säädetty avioerosta tai pidetä kyseessä olevaa avioliittoa pätevänä avioeromenettelyssä.”

11 Saman asetuksen 18 artiklassa säädetään seuraavaa:

”1. Tätä asetusta sovelletaan vain 21 päivästä kesäkuuta 2012 tai sen jälkeen vireille pantuihin oikeudenkäynteihin ja tehtyihin 5 artiklassa tarkoitettuihin sopimuksiin.

_ _

2. Tämä asetus ei vaikuta sellaisiin sovellettavan lain valintaa koskeviin sopimuksiin, jotka on tehty sen osallistuvan jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti, jonka tuomioistuimessa asia on pantu vireille ennen 21 päivää kesäkuuta 2012.”

Asetus N:o 2201/2003

12 Asetuksen N:o 2201/2003 1 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan kyseistä asetusta sovelletaan, riippumatta siitä, millaisessa tuomioistuimessa asiaa käsitellään, asioissa, jotka liittyvät avioeroon, asumuseroon tai avioliiton pätemättömäksi julistamiseen.

13 Kyseisen asetuksen 2 artiklassa säädetään seuraavaa:

”Tässä asetuksessa tarkoitetaan:

– –

4) ’tuomiolla’ jäsenvaltion tuomioistuimen julistamaa avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista ja vanhempainvastuuta koskevaa ratkaisua, riippumatta siitä, kutsutaanko sitä tuomioksi, päätökseksi, täytäntöönpanomääräykseksi vai joksikin muuksi;

– –”

Saksan oikeus

14 Perhe- ja hakemuslainkäyttöasioissa noudatettavasta menettelystä annetun lain (Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit, jäljempänä FamFG) 107 §:ssä, jonka otsikko on ”Avioliittoa koskevissa asioissa annettujen ulkomaisten ratkaisujen tunnustaminen”, säädetään seuraavaa:

”(1) Ulkomailla annetut ratkaisut, joilla avioliitto julistetaan pätemättömäksi tai mitättömäksi tai joilla se puretaan – –, tunnustetaan vain, jos osavaltion oikeusviranomaiset ovat todenneet, että tunnustamisen edellytykset täyttyvät. Jos ratkaisun on antanut sen valtion tuomioistuin tai viranomainen, jonka kansalaisia molemmat puolisot olivat ratkaisun tekopäivänä, tunnustaminen ei riipu osavaltion oikeusviranomaisten toteamuksesta.

(2) Toimivaltaisia ovat sen osavaltion oikeusviranomaiset, jossa jommankumman puolison vakinainen asuinpaikka on. – –

(3) Osavaltioiden hallitukset voivat delegoida asetuksella osavaltioiden oikeusviranomaisille näillä säännöksillä annetun toimivallan yhdelle tai useammalle Oberlandesgerichtin presidentille – –

(4) Päätös tehdään hakemuksesta. Hakemuksen voi tehdä jokainen, joka osoittaa uskottavasti oikeudellisen intressin tunnustamiselle.

(5) Jos osavaltion oikeusviranomaiset hylkäävät hakemuksen, hakija voi saattaa asian Oberlandesgerichtin käsiteltäväksi.

(6) Jos osavaltion oikeusviranomaiset toteavat, että tunnustamisen edellytykset täyttyvät, se puolisoista, joka ei ole tehnyt hakemusta, voi saattaa asian Oberlandesgerichtin käsiteltäväksi. Osavaltion oikeusviranomaisten päätös tulee voimaan, kun se annetaan tiedoksi hakijalle. Osavaltion oikeusviranomaiset voivat kuitenkin päätöksessään määrätä, että se tulee voimaan vasta siinä asetetun määräajan päättymisen jälkeen.

(7) Toimivaltainen on sen Oberlandesgerichtin siviiliasioita käsittelevä jaosto, jonka alueella osavaltion oikeusviranomaisen kotipaikka on. Tuomioistuinratkaisua koskevalla hakemuksella ei ole lykkäävää vaikutusta. Menettelyssä sovelletaan soveltuvin osin 4 ja 5 osastoa, 14 §:n 1 ja 2 momenttia sekä 48 §:n 2 momenttia.

(8) Edellä olevia säännöksiä sovelletaan soveltuvin osin, kun pyydetään toteamaan, että tunnustamisen edellytykset eivät täyty.

(9) Tunnustamisen edellytysten täyttymisen tai täyttymättä jäämisen toteaminen sitoo alioikeuksia ja hallintoviranomaisia.

– –”

15 FamFG:n 108 §:ssä, jonka otsikko on ”Muiden ulkomaisten ratkaisujen tunnustaminen”, säädetään seuraavaa:

”(1) Avioliittoasioita koskevia ratkaisuja lukuun ottamatta ulkomaiset ratkaisut tunnustetaan ilman, että tätä varten tarvittaisiin erityistä menettelyä.

(2) Osapuolet, joilla on tähän oikeudellinen intressi, voivat pyytää muun kuin varallisuusoikeuteen liittyvän ulkomaisen ratkaisun tunnustamista tai tunnustamatta jättämistä. Tällöin sovelletaan soveltuvin osin 107 §:n 9 momenttia. – –

(3) Edellä olevan 2 momentin ensimmäisen virkkeen nojalla tehdyn hakemuksen on alueellisesti toimivaltainen ratkaisemaan se tuomioistuin, jonka tuomiopiirissä hakemuksen esittämisajankohtana
1. vastapuolen tai henkilön, jota kyseinen ratkaisu koskee, vakinainen asuinpaikka on, tai
2. jollei edellä olevassa 1 kohdassa mainittua toimivaltaa ole, ilmenee intressi toteamiseen tai on tarve elatukseen.

Nämä toimivallat ovat yksinomaisia.”

16 Siviililain täytäntöönpanosta annetun lain (Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch, jäljempänä EGBGB), sellaisena kuin se oli voimassa siihen saakka, kunnes kansainvälisen yksityisoikeuden määräysten mukauttamisesta asetukseen (EU) N:o 1259/2010 ja muiden kansainvälisen yksityisoikeuden säännösten muuttamisesta 23.1.2013 annettu laki (Gesetz zur Anpassung der Vorschriften des Internationalen Privatrechts an die Verordnung (EU) Nr. 1259/2010 und zur Änderung anderer Vorschriften des Internationalen Privatrechts) (BGBl. 2013 I, s. 101) tuli voimaan 29.1.2013, 17 §:n 1 momentissa säädettiin seuraavaa:

”(1) Avioeroon sovelletaan avioliiton yleisiin oikeusvaikutuksiin sovellettavaa oikeutta, sellaisena kuin se oli voimassa avioerohakemuksen jättämispäivänä. Jollei avioliittoa ole tämän oikeuden nojalla mahdollista purkaa, avioeroon sovelletaan Saksan oikeutta, jos avioeroa hakeva puoliso on hakemuksen jättämispäivänä tai hän oli avioliiton solmimispäivänä Saksan kansalainen.”

(2) Avioliiton voi Saksassa purkaa vain tuomioistuin.

– –”

Pääasian tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymykset

17 Mamisch ja Sahyouni avioituivat 27.5.1999 Homsin (Syyria) islamilaisen tuomioistuimen tuomiopiirissä. Mamisch on ollut syntymästään lähtien Syyrian kansalainen. Vuonna 1977 hän sai Saksan kansalaisuuden kansalaistamisen kautta. Hänellä on ollut siitä lähtien kaksoiskansalaisuus. Sahyouni on ollut syntymästään lähtien Syyrian kansalainen. Hän sai avioiduttuaan Saksan kansalaisuuden.

18 Aviopuolisot asuivat vuoteen 2003 asti Saksassa ja muuttivat sen jälkeen Homsiin. Syyrian sisällissodan vuoksi he palasivat kesällä 2011 lyhyeksi ajaksi Saksaan, minkä jälkeen he ovat asuneet helmikuusta 2012 lähtien vuoroin Kuwaitissa ja Libanonissa. Tänä aikana he ovat myös oleskelleet useaan otteeseen Syyriassa. Tällä hetkellä pääasian asianosaiset asuvat jälleen Saksassa eri osoitteissa.

19 Mamisch ilmoitti 19.5.2013 haluavansa erota puolisostaan, ja hänen edustajansa oli lausunut erokaavan Latakian (Syyria) uskonnollisessa sharia-tuomioistuimessa. Kyseinen tuomioistuin julisti 20.5.2013 puolisoiden avioeron. Sahyouni allekirjoitti 12.9.2013 ilmoituksen, joka koski suorituksia, jotka hän oli oikeutettu saamaan Mamischilta uskonnollisen säännöstön nojalla ja joiden yhteismäärä oli 20 000 Yhdysvaltain dollaria (noin 16 945 euroa), ja jonka sanamuoto oli seuraava:

”– – olen saanut kaikki minulle avioliittosopimuksen perusteella ja yksipuolisesta toiveesta tapahtuneen avioeron johdosta kuuluvat suoritukset ja vapautan täten aviopuolisoni kaikista hänelle avioliittosopimuksen ja Latakian sharia-tuomioistuimen 20.5.2013 tekemän avioeropäätöksen perusteella kuuluvista velvoitteista minua kohtaan – –”

20 Mamisch haki 30.10.2013 Syyriassa julistetun avioeron tunnustamista. Oberlandesgericht Münchenin (osavaltion ylioikeus, München, Saksa) presidentti hyväksyi kyseisen hakemuksen 5.11.2013 tekemällään päätöksellä ja totesi, että avioeron tunnustamisen lakisääteiset edellytykset täyttyivät.

21 Sahyouni vaati 18.2.2014 mainitun päätöksen kumoamista ja sen toteamista, että avioeron tunnustamisen edellytykset eivät täyttyneet.

22 Oberlandesgericht Münchenin presidentti hylkäsi Sahyounin oikaisuvaatimuksen 8.4.2014 tekemällään päätöksellä. Se korosti mainitussa päätöksessä, että avioeron tunnustamista säännellään asetuksessa N:o 1259/2010, jota sovelletaan myös avioeroihin, jotka on julistettu ilman tuomioistuimen tai viranomaisen konstitutiivista myötävaikutusta (jäljempänä yksityiset avioerot). Koska sovellettavaa lakia ei ole pätevästi valittu ja koska aviopuolisoilla ei ollut yhteistä vakinaista asuinpaikkaa avioeroa edeltävänä vuonna, sovellettava laki määräytyy kyseisen asetuksen 8 artiklan c alakohdan säännösten perusteella. Kun molemmilla puolisoilla on kaksoiskansalaisuus, ratkaiseva on kansallisessa oikeudessa tarkoitettu tosiasiallinen kansalaisuus. Tämä oli ollut kyseisenä avioeropäivänä Syyrian kansalaisuus. On todettu myös, etteivät asetuksen N:o 1259/2010 12 artiklassa tarkoitetut oikeusjärjestyksen perusteet estä kyseessä olevan avioeron tunnustamista.

23 Oikeusriitaa käsittelevä Oberlandesgericht München lykkäsi asian käsittelyä 2.6.2015 tekemällään päätöksellä ja esitti unionin tuomioistuimelle erilaisia ennakkoratkaisukysymyksiä asetuksen N:o 1259/2010 tulkinnasta. Unionin tuomioistuin totesi 12.5.2016 antamallaan määräyksellä Sahyouni (C-281/15, EU:C:2016:343), että siltä puuttuu selvästi toimivalta vastata mainittuihin ennakkoratkaisukysymyksiin muun muassa siksi, että asetusta N:o 1259/2010 ei sovelleta kolmannessa valtiossa myönnetyn avioeron tunnustamiseen ja että ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin ei ollut esittänyt mitään seikkaa, joka voisi osoittaa, että mainitun asetuksen säännöksiä sovelletaan kansallisen oikeuden nojalla pääasiassa kyseessä olevan kaltaisiin tilanteisiin suoraan ja ehdottomasti. Unionin tuomioistuin kuitenkin korosti, että ennakkoratkaisua pyytäneellä tuomioistuimella on edelleen mahdollisuus esittää uusi ennakkoratkaisupyyntö, kun se pystyy toimittamaan unionin tuomioistuimelle kaikki seikat, joiden nojalla tämä voi ratkaista asian.

24 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa ennakkoratkaisupyyntönsä tueksi, että kolmannessa valtiossa julistetut avioerot tunnustetaan Saksassa FamFG:n 107 §:ssä säädetyn menettelyn perusteella. Yksityisten avioerojen tunnustamisen osalta on lisäksi yleisesti hyväksyttyä, että saksalainen tuomioistuin tutkii tällaisten avioerojen aineellisten edellytysten pätevyyden asetuksen N:o 1259/2010 valossa. Tämä oikeudellinen käytäntö perustuu siihen, että Saksan lainsäätäjä on poistanut kyseisen asetuksen voimaantulon johdosta säännöksen, joka koskee avioeroon sovellettavaa aineellista oikeutta. Tällainen poistaminen perustuu ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen mukaan siihen, että

Saksan lainsäätäjä, jonka mielestä myös yksityiset avioerot kuuluvat kyseisen asetuksen soveltamisalaan, katsoi, että vanha säännös oli käynyt tarpeettomaksi juuri mainitun asetuksen olemassaolon vuoksi.

25 Tässä tilanteessa Oberlandesgericht München päätti lykätä asian käsittelyä ja esittää unionin tuomioistuimelle seuraavat ennakkoratkaisukysymykset:

”1) Kuuluuko myös – nyt käsiteltävässä asiassa: uskonnollisen tuomioistuimen toisen aviopuolison yksipuolisen ilmoituksen johdosta sharia-lain perusteella Syyriassa myöntämä – yksityinen avioero [asetuksen N:o 1259/2010] 1 artiklassa määriteltyyn soveltamisalaan?

2) Jos ensimmäiseen kysymykseen vastataan myöntävästi, onko [asetusta N:o 1259/2010] yksityiseen avioeroon sovellettaessa otettava sen 10 artiklan tutkinnan yhteydessä
   a) perustaksi abstraktisti vertailu, jonka mukaan 8 artiklan perusteella sovellettavassa oikeudessa annetaan myös toiselle aviopuolisolle mahdollisuus avioeroon, mutta avioeroon liittyy hänen sukupuolensa vuoksi muita menettelyllisiä ja aineellisia edellytyksiä kuin toisen aviopuolison mahdollisuuteen saada avioero, vai
   b) riippuuko säännöksen sovellettavuus siitä, että abstraktisti syrjivän ulkomaisen oikeuden soveltaminen on myös yksittäistapauksessa – konkreettisesti – syrjivää?

3) Jos [toisen kysymyksen b kohtaan] vastataan myöntävästi, onko syrjityn aviopuolison suostumus – jonka hän voi antaa myös hyväksymällä vastaanottavansa korvauksia – avioeroon jo sinänsä peruste jättää soveltamatta säännöstä?”

Ennakkoratkaisukysymysten tarkastelu

Tutkittavaksi ottaminen

26 Aluksi on todettava, ettei ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen käsiteltäväksi ole saatettu avioerohakemusta vaan sellaisen avioeron tunnustamista koskeva hakemus, jonka uskonnollinen elin on myöntänyt kolmannessa valtiossa.

27 Unionin tuomioistuin on jo todennut, että kolmannessa valtiossa myönnetyn avioeron tunnustaminen ei kuulu unionin oikeuden soveltamisalaan, koska tällaiseen tunnustamiseen ei sovelleta asetuksen N:o 1259/2010 eikä asetuksen N:o 2201/2003 säännöksiä eikä mitään muutakaan unionin oikeudellista tointa (ks. vastaavasti määräys 12.5.2016, Sahyouni, C-281/15, EU:C:2016:343, 22 ja 23 kohta).

28 Unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä kuitenkin ilmenee, että unionin oikeuden säännöksen tai määräyksen tulkinta voi osoittautua merkitykselliseksi tapauksissa, joissa – vaikka pääasian tosiseikat eivät suoraan kuulu unionin oikeuden soveltamisalaan – unionin oikeuden määräykset ja säännökset on tehty sovellettaviksi kansallisella lainsäädännöllä, jossa noudatetaan unionin oikeudessa annettuja ratkaisuja sellaisten tilanteiden ratkaisemiseksi, joiden kaikki osatekijät rajoittuvat yhden ainoan jäsenvaltion sisälle (ks. vastaavasti tuomio 15.11.2016, Ullens de Schooten, C-268/15, EU:C:2016:874, 53 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

29 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin huomauttaa tältä osin, että Saksan oikeuden mukaan asetusta N:o 1259/2010 sovelletaan muun muassa pääasiassa kyseessä olevan kaltaisten kolmannessa valtiossa julistettujen yksityisten avioerojen tunnustamiseen Saksassa.

30 Kyseisen tuomioistuimen toimittamista tiedoista ja Saksan hallituksen huomautuksista ilmenee erityisesti, että Saksan oikeuden mukaan kolmannessa valtiossa julistetut avioerot tunnustetaan FamFG:n 107 §:ssä säädetyn menettelyn perusteella. Kyseisen säännöksen mukaan ulkomaisen tuomioistuimen tai ulkomaisen valtion viranomaisen ratkaisut, joilla avioero julistetaan

konstitutiivisesti, tunnustetaan tutkimatta niiden lainmukaisuutta, kun taas yksityisten avioerojen tunnustaminen edellyttää niiden pätevyyden valvontaa merkityksellisten lainvalintasääntöjen mukaan määräytyvän valtion aineellisen oikeuden kannalta.

31 Kyseisten lainvalintasääntöjen osalta on täsmennetty, että ennen asetuksen N:o 1259/2010 voimaantuloa avioeroon sovellettava aineellinen oikeus määräytyi EGBGB:n, sellaisena kuin se oli voimassa 28.1.2013 saakka, 17 §:ssä säädetyn lainvalintasäännön mukaan. Kyseisen asetuksen voimaantulon myötä Saksan lainsäätäjä, joka lähti siitä, että mainittua asetusta sovelletaan myös yksityisiin avioeroihin, katsoi, että kolmannessa valtiossa julistetun yksityisen avioeron pätevyyden tutkinta avioeron tunnustamiseksi Saksassa oli suoritettava vastedes asetuksessa N:o 1259/2010 vahvistettujen lainvalintasääntöjen mukaan määräytyvän valtion oikeuden nojalla.

32 Saksan lainsäätäjä muutti myös kansainvälisen yksityisoikeuden säännösten mukauttamisesta asetukseen N:o 1259/2010 ja muiden kansainvälisen yksityisoikeuden säännösten muuttamisesta annetulla lailla EGBGB:n 17 §:n 1 momenttia ja poisti siihen sisältyvän lainvalintasäännön, joka oli käynyt tarpeettomaksi. Saksan oikeudellisen käytännön nojalla siis asetuksen N:o 1259/2010 voimaantulosta lukien aineelliset edellytykset, jotka kolmannessa valtiossa julistetun yksityisen avioeron on täytettävä, jotta se tunnustetaan Saksassa, tutkitaan kyseisen asetuksen nojalla määräytyvän valtion oikeuden kannalta.

33 Kuten ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin korostaa, jos sitä vastoin osoittautuu, ettei asetusta N:o 1259/2010 sovelleta yksityisiin avioeroihin, sen käsiteltävänä oleva oikeusriita olisi ratkaistava Saksan lainvalintasääntöjen perusteella.

34 Näin ollen on katsottava, että tämän tuomion 28 kohdassa mainitussa oikeuskäytännössä vahvistetut edellytykset ovat täyttyneet ja että ennakkoratkaisua pyytäneen tuomioistuimen esittämät ennakkoratkaisukysymykset voidaan siis ottaa tutkittaviksi.

Ensimmäinen kysymys

35 Ennakkoratkaisua pyytänyt tuomioistuin tiedustelee ensimmäisellä kysymyksellään lähinnä, onko asetuksen N:o 1259/2010 1 artiklaa tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen avioero, joka perustuu toisen aviopuolison uskonnollisessa tuomioistuimessa antamaan yksipuoliseen ilmoitukseen, kuuluu kyseisen asetuksen asialliseen soveltamisalaan.

36 Tähän kysymykseen vastaamiseksi on tulkittava tuota säännöstä, jossa määritellään kyseisen asetuksen asiallinen soveltamisala, ottamalla huomioon paitsi sen sanamuoto myös asiayhteys ja sillä säännöstöllä tavoitellut päämäärät, jonka osa säännös on (ks. vastaavasti tuomio 11.7.2013, Csonka ym., C-409/11, EU:C:2013:512, 23 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen).

37 Ensimmäiseksi on todettava asetuksen N:o 1259/2010 1 artiklan sanamuodosta, että kyseisen artiklan 1 kohdassa vain todetaan, että asetusta sovelletaan määrättäessä avio- ja asumuseroon sovellettavaa lakia. Kyseisen säännöksen 2 kohdassa luetellaan asioita, jotka eivät kuulu saman asetuksen soveltamisalaan, ”vaikka ne tulisivat esille pelkästään esikysymyksenä avio- tai asumuseromenettelyjen yhteydessä”. Mainitun artiklan sanamuodossa ei siis ole mitään siinä tarkoitetun avioeron käsitteen määrittelemisen kannalta hyödyllistä seikkaa.

38 Siitä asiayhteydestä, johon asetuksen N:o 1259/2010 1 artikla kuuluu, on toiseksi huomautettava aluksi, ettei kyseisen asetuksen missään muussa säännöksessä esitetä asetuksessa tarkoitetun avioeron käsitteen määritelmää. Erityisesti mainitun asetuksen 3 artiklassa vain määritellään osallistuvan jäsenvaltion ja tuomioistuimen käsitteet, joista viimeksi mainitulla on ymmärrettävä tarkoitettavan ”osallistuvien jäsenvaltioiden kaikkia viranomaisia, jotka ovat toimivaltaisia”.

39 Vaikka on totta, ettei yksityisiä avioeroja suljeta nimenomaisesti asetuksen N:o 1259/2010 soveltamisalan ulkopuolelle, kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 60 kohdassa huomauttanut, useisiin kyseisen asetuksen säännöksiin, kuten mainitun asetuksen 1 artiklan 2 kohtaan, 5 artiklan 2 ja 3 kohtaan, 8 artiklaan, 13 artiklaan ja 18 artiklan 2 kohtaan, sisältyvät viittaukset ”tuomioistuimen” toteuttamiin toimiin ja ”menettelyn” olemassaoloon korostavat sitä, että asetus koskee yksinomaan avioeroja, jotka on julistettu valtiollisen tuomioistuimen tai viranomaisen toimesta tai sen valvonnassa. Tätä näkökohtaa tukee lisäksi se, että saman asetuksen 18 artiklan 1 kohdassa mainitaan ”oikeudenkäynnit”.

40 Lopuksi on todettava, että asetuksen N:o 1259/2010 johdanto-osan kymmenennen perustelukappaleen mukaan asetuksen asiallisen soveltamisalan ja säännösten olisi oltava johdonmukaisia asetuksen N:o 2201/2003 kanssa.

41 Viimeksi mainitun asetuksen 1 artiklan 1 kohdan a alakohdan mukaan kyseistä asetusta ”sovelletaan, riippumatta siitä millaisessa tuomioistuimessa asiaa käsitellään, – – avioeroon”. Mainitun asetuksen 2 artiklan 4 alakohdasta on todettava, että sen mukaan samassa asetuksessa olevalla tuomion käsitteellä tarkoitetaan muun muassa ”jäsenvaltion tuomioistuimen julistamaa avioeroa – – koskevaa ratkaisua, riippumatta siitä, kutsutaanko sitä tuomioksi, päätökseksi, täytäntöönpanomääräykseksi vai joksikin muuksi”.

42 Ei olisi johdonmukaista määritellä eri tavoilla näissä kahdessa asetuksessa käytettyä avioeron käsitettä, sillä silloin niiden soveltamisalat poikkeaisivat toisistaan.

43 Kyseisten asetusten soveltamisalojen osalta on huomautettava, että niin asetus N:o 1259/2010 kuin asetus N:o 2201/2003 on annettu oikeudellista yhteistyötä siviilioikeudellisissa asioissa koskevan politiikan yhteydessä. Komission huomautuksista ilmenee lisäksi, että komissio suunnitteli jopa ehdotuksessa neuvoston asetukseksi asetuksen N:o 2201/2003 muuttamisesta tuomioistuimen toimivallan osalta sekä avioliittoasioissa sovellettavaa lakia koskevien sääntöjen antamisesta (KOM(2006) 399) sisällyttävänsä asetukseen N:o 2201/2003 avioeroa koskevia lainvalintasääntöjä, mutta koska kyseistä ehdotusta ei hyväksytty, nämä säännöt otettiin lopulta erilliseen asetukseen, tässä tapauksessa asetukseen N:o 1249/2010.

44 Kolmanneksi on todettava asetuksella N:o 1259/2010 tavoitellusta päämäärästä, että kyseisellä asetuksella toteutetaan, kuten sen otsikosta ilmenee, tiiviimpi yhteistyö osallistuvien jäsenvaltioiden välillä avio- ja asumuseroon sovellettavan lain alalla.

45 Kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 65 kohdassa huomauttanut, kyseistä asetusta annettaessa tällaiseen tiiviimpään yhteistyöhön osallistuvien jäsenvaltioiden oikeusjärjestyksissä ainoastaan julkiset elimet saattoivat tehdä tällä alalla oikeudellisesti sitovia päätöksiä. On siis katsottava, että kun unionin lainsäätäjä antoi mainitun asetuksen, se piti silmällä yksinomaan tilanteita, joissa avioero julistetaan joko valtiollisen tuomioistuimen tai viranomaisen toimesta tai sen valvonnassa, ja että siis sen tarkoituksena ei ollut, että samaa asetusta sovelletaan muuntyyppisiin avioeroihin, kuten sellaisiin, jotka perustuvat, kuten nyt käsiteltävässä tapauksessa, uskonnollisessa tuomioistuimessa annettuun ”yksipuoliseen yksityiseen tahdonilmaisuun”.

46 Tällaista tulkintaa tukee se komission suullisessa käsittelyssä esiin tuoma seikka, ettei asetuksen N:o 1259/2010 antamiseen johtaneiden neuvottelujen kuluessa ollut mitään puhetta kyseisen asetuksen soveltamisesta yksityisiin avioeroihin.

47 Vaikka tältä osin on totta, että useat jäsenvaltiot ovat asetuksen N:o 1259/2010 antamisen jälkeen ottaneet oikeusjärjestyksissään käyttöön mahdollisuuden julistaa avioeroja ilman valtion viranomaisen toteuttamia toimia, yksityisten avioerojen sisällyttäminen kyseisen asetuksen soveltamisalaan edellyttäisi kuitenkin – kuten julkisasiamies on ratkaisuehdotuksensa 66 kohdassa huomauttanut – yksin unionin lainsäätäjän toimivaltaan kuuluvia mukautuksia.

48 Asetukseen N:o 2201/2003 sisältyvän avioeron käsitteen määritelmän valossa siis asetuksella N:o 1259/2010 tavoitelluista päämääristä ilmenee, että asetuksen piiriin kuuluvat vain valtiollisen tuomioistuimen tai viranomaisen toimesta tai sen valvonnassa julistetut avioerot.

49 Edellä esitettyjen seikkojen perusteella ensimmäiseen kysymykseen on vastattava, että asetuksen N:o 1259/2010 1 artiklaa on tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen avioero, joka perustuu toisen aviopuolison uskonnollisessa tuomioistuimessa antamaan yksipuoliseen ilmoitukseen, ei kuulu kyseisen asetuksen asialliseen soveltamisalaan.

Ensimmäinen ja kolmas kysymys

50 Ensimmäiseen kysymykseen esitetty vastaus huomioon ottaen toiseen ja kolmanteen kysymykseen ei ole tarpeen vastata.

Oikeudenkäyntikulut

51 Pääasian asianosaisten osalta asian käsittely unionin tuomioistuimessa on välivaihe kansallisessa tuomioistuimessa vireillä olevan asian käsittelyssä, minkä vuoksi kansallisen tuomioistuimen asiana on päättää oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta. Oikeudenkäyntikuluja, jotka ovat aiheutuneet muille kuin näille asianosaisille huomautusten esittämisestä unionin tuomioistuimelle, ei voida määrätä korvattaviksi.

Näillä perusteilla unionin tuomioistuin (ensimmäinen jaosto) on ratkaissut asian seuraavasti:

Tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta avio- ja asumuseroon sovellettavan lain alalla 20.12.2010 annetun neuvoston asetuksen (EU) N:o 1259/2010 1 artiklaa on tulkittava siten, että pääasiassa kyseessä olevan kaltainen avioero, joka perustuu toisen aviopuolison uskonnollisessa tuomioistuimessa antamaan yksipuoliseen ilmoitukseen, ei kuulu kyseisen asetuksen asialliseen soveltamisalaan.

Allekirjoitukset